

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі – ШІ) зумовив жваві дискусії серед науковців щодо його правової природи та належного правового регулювання практично у всіх країнах світу. При цьому, особливий інтерес становить не тільки сутнісне дослідження ШІ як генератора революційних змін у сучасному світі, але і з'ясування його впливу на людину та права людини загалом. Тому, актуальності набувають не тільки дослідження присвячені системам ШІ та способам його застосування, але і питання ролі та значення прав людини у його розвитку.

Один із засновників ШІ Джон Маккарті пропонує розуміти ШІ як «науку і інженерію виготовлення інтелектуальних машин» [1]. Крім того, Стюарт Рассел і Пітер Норвінг, які детально досліджували ШІ, вважають, що «ШІ як система має властивості, пов'язані із можливостями: 1) мислити як люди; 2) діяти як люди; 3) мислити раціонально; 4) діяти раціонально» [2]. При цьому, величезним досягненням науки та водночас великим ризиком для людини є здатність ШІ до машинного навчання, яке розуміється як «комп'ютерні алгоритми, які мають здатність вчитися або покращувати ефективність з часом у виконанні якогось завдання» [3]. Фактично, це можливість ШІ з часом вивчати дані за допомогою статистичного процесу та виводити правило чи процедуру, яка пояснює дані або може передбачити майбутні дані. Даний процес відрізняється від традиційного підходу до ШІ, в якому брав участь програміст, який намагався перевести спосіб прийняття рішень у програмний код [4].

Такі широкі можливості ШІ нерідко використовуються не тільки на благо людини, але у багатьох випадках створюють нові форми непропорційного впливу на людину, завдаючи їй при цьому шкоду. Дослідження, які проводяться правозахисними організаціями, засвідчують дискримінаційний вплив ШІ на людину і наголошують на доцільності дотримання розробниками ШІ етичних принципів.

Право на недискримінацію не є єдиним правом людини, пов'язаним із ШІ. Усі права людини, що передбачені у таких міжнародно-правових актах як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, є взаємозалежними та взаємопов'язаними. При цьому, ШІ зачіпає майже кожне визнане та гарантоване на міжнародному рівні право людини.

Цифровий простір створює загрози для порушення гарантованих даними міжнародно-правовими актами прав та часто фіксуються наявні порушення, пов'язані із використанням ШІ. Нерідко такому негативному впливу ШІ піддаються найбільш вразливі члени суспільства, зокрема діти, жінки, певні етнічні, расові чи релігійні групи, бідні, інваліди тощо. Для прикладу, у США системи ШІ активно використовуються у кримінальному судочинстві для оцінки ризику рецидивів. Так було досліджено, що використання програмного забезпечення призвело до того, що більшість темношкірих відповідачів, які (часто помилково) названі високоризиковими, сплачують вищу заставу, утримуються під вартою або засуджуються до більш тривалих тюремних термінів.

Звісно, у даному випадку програмне забезпечення для оцінки кримінального ризику визначене як інструмент, який просто допомагає суддям у прийнятті рішень про призначення вироку. Однак, оцінюючи обвинуваченого з позиції високого або низького ризику повторного правопорушення, судді приписують рівень майбутньої вини, який може перешкоджати презумпції невинуватості, що вимагається у справедливому судовому розгляді [5]. Крім того, дуже часто такі системи оцінки ризику не передбачені законодавством і використовуються як довільні нововведення. Тому може бути поставлено під сумнів їх законність у випадку відсутності чіткого порядку їх використання, регламентованого в законі. Часто судді дуже мало знають про те, як працюють такі системи оцінки ризику та все ж покладаються на їх результати з огляду на сприйняття такого програмного забезпечення як неупередженого. Постає питання, чи справді рішення суду зроблене на основі такого програмного забезпечення можна вважати справедливим?

Проблемним є також достатньо широке застосування програмного забезпечення для розпізнавання обличчя в

правоохоронних органах, оскільки внаслідок його застосування зріс ризик незаконного арешту внаслідок помилки (коли арештовувати людей, які виглядають схожими на розшукуваних злочинців) [6]. Такі неточності можуть призвести до збільшення незаконних арештів через помилкову ідентифікацію.

Особливо вразливим є і право особи на конфіденційність. Воно, фактично є стрижнем у забезпеченні гідності людини та її нормальної життєдіяльності. Крім того, право на приватність також зміцнює інші права, такі як права на свободу вираження поглядів та об'єднання. Тому, проблема захисту даних на сьогодні постала як одна із основних сучасного світу.

Так як системи ШІ часто навчаються через доступ до масивів великих даних, такий їх збір та обробка однозначно перешкоджають праву на приватність. Така інформація надходить із загальнодоступної інформації і не завжди кваліфікується як захищена. Наприклад, дослідники моделі ML можуть точно оцінити вік, стать, професію, статус та шлюб людини лише з даних про місцезнаходження мобільного телефону. Вони також змогли передбачити майбутнє місцезнаходження людини з минулої історії та даних про місцезнаходження її друзів [7]. Очевидно, що для захисту прав людини навіть така загальнодоступна інформація повинна оброблятися так само, як і будь-які інші персональні дані.

Іншим прикладом тонкої межі між загальнодоступними та приватними даними є збільшення випадків використання правоохоронними органами даних, що розміщені у соціальних мережах та можуть передаватися програмами на основі штучного інтелекту для виявлення передбачуваних загроз. Така з першого погляду ізольована перевірка соціальних може включати в себе необґрунтоване споживання всієї тривалості життя облікового запису і суттєво порушувати право людини на приватність.

Окрім того, науково не доведено доцільність постійного відеоспостереження у громадських місцях, так як цілодобовий моніторинг широких верств населення не є ні необхідним, ні пропорційним цілям безпеки. Однак, при цьому, суттєво порушує право особи на приватне життя.

Проблемним є і потенціал ШІ обмежувати свободу пересування, безпосередньо пов'язаний з використанням для нагляду системи, які поєднують дані з супутникових зображень,

камер з розпізнаванням обличчя та розташування стільникового телефону. Такі спостереження за людиною можуть легко використовуватись урядами для посилення обмежень свободи пересування як на індивідуальному, так і на груповому рівні.

Звісно, у даний перелік можна включити і право на освіту, право на здоров'я, право на сім'ю, право на працю та інші. Однак, навіть уже поведений аналіз свідчить – ШІ не є абсолютним благом і аж ніяк не може повністю замінити людський інтелект у багатьох сферах.

Тому, попри позитивне загальне ставлення до розвитку сучасних технологій ШІ, все ж, видається, розробникам слід більше уваги приділяти саме правам людини, як витокам усього, що може існувати у правовому полі демократичного світу.

Джерела:

1. McCarthy, John. 2018. «What Is AI?» / Basic Questions
«Jmc.Stanford.Edu. Accessed June 15 2018.
URL:
<http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-isai/index.html>.
2. Qtd. in Committee on Technology, National Science and Technology Council, «Preparing for the Future of Artificial Intelligence» (Executive Office of the President of the United States, October 2016), 5, URL:
https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/whitehouse_files/microsites/ostp/NSTC/preparing_for_the_future_of_ai.pdf.
3. Surden, Harry. 2014. «Machine Learning And Law». Papers.Ssrn.Com. Accessed June 15 2018. URL:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2417415.
4. For a visual explanation of how machine learning works, see, URL: <http://www.r2d3.us/visual-intro-to-machine-learning-part-1>.
5. Згідно із загальним коментарем 32 до статті 14 МПГПП.
6. Robert Brauneis and Ellen P. Goodman, «Algorithmic Transparency for the Smart City», The Yale Journal of Law and

- Technology, Vol. 20 (2018), 103–176. URL: https://www.yjolt.org/sites/default/files/20_yale_j_l_tech_103.pdf.
7. Steven M. Bellovin, et. al, «When enough is enough: Location tracking, mosaic theory, and machine learning», NYU Journal of Law and Liberty, 8(2) (2014) 555–628. URL: https://digitalcommons.law.umaryland.edu/fac_pubs/1375.